

מתווה עקרונות להתאמת הדרכה במוזיאון/ מרכז מבקרים לתלמידים עם צרכים מיוחדים

מסמך זה נכתב עבור צוותי החינוך וההדרכה במוזיאונים ומציע עקרונות והמלצות לתכנון הסיור ולהדרכה מותאמת (פנים אל פנים ו/או וירטואלית) במוזיאון/ במרכז מבקרים בהתייחס למגוון המאפיינים של אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים.

המסמך נכתב בהתבסס על עקרונות ההוראה בחינוך המיוחד כפי שהם מופיעים [בתל"ם](#) [בחנ"מ](#) - מדריך לתכנון למידה משמעותית והוראה איכותית לתלמידים עם צרכים מיוחדים, וכן על פי האמור [בתקנות לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בפרק העוסק בנגישות לתערוכות ולמרכזי מבקרים](#).

נקודת המוצא בבחירת המוזיאון/ מרכז המבקרים בו יסיירו תלמידים עם צרכים מיוחדים, כמו גם בשאר תחומי הלימוד, היא ההלימה לתוכנית הלימודים במערכת החינוך ולהנחיות בנושא זה מטעם משרד החינוך. הרציונל, העקרונות הפדגוגיים, התכנים והפעילויות המוצעות בכל אחת מחטיבות הגיל בתכניות הלימודים, יותאמו להוראה לתלמידים עם צרכים מיוחדים, תוך התייחסות לרמת התפקוד של התלמידים ולגילם הכרונוולוגי.

התאמה והנגשה של הסיורים לתלמידים (הן במישור הפיסי והן במישור הפדגוגי) באופן מיטבי שיעצים את חווית הלמידה, מחייבת תאום ציפיות מקדים בין המוזיאון/ מרכז המבקרים והמסגרת החינוכית לקבלת נתונים ומידע הרלוונטיים לתכנית הסיור.

במקרים בהם נדרש שינוי של תכנית הסיור ביחס לתכנית לשכבת הגיל בחינוך הרגיל, ניתן להיעזר בהמלצות ובשאלות המנחות בטבלה שלהלן.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

עקרונות פדגוגיים להתאמת סיוורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים במוזיאון/ במרכז מבקרים

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המסגרת החינוכית והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיוורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
<ul style="list-style-type: none"> - האם רמת התפקוד תואמת את הגיל הכרונולוגי? - באלו היבטים-תחומים (חברתי, התנהגותי, רגשי, קוגניטיבי) יש הלימה/ שוני בין רמת התפקוד לבין הגיל הכרונולוגי? 	<ul style="list-style-type: none"> - יישום בהתאם למוצע בתכנית הסיורים הרגילה לגילאים השונים, תוך התאמה לרמת התפקוד של התלמידים, ובמידת הצורך תוך שימוש בעקרונות/ תכנים המוצעים לשכבות גיל אחרות. - התאמת סיפורים מכבדי גיל ומותאמים לרמת ההבנה של התלמידים. 	<p>התייחסות לגיל כרונולוגי</p>
<ul style="list-style-type: none"> - האם התכנים מציפים קשיים מסוימים? מהם? - מהי מידת המורכבות של הנושא ביחס לגיל ולרמת התפקוד של התלמידים? - מה נדרש כדי להתאים את הסיור לרמת ההבנה של התלמידים? 	<ul style="list-style-type: none"> - מידת החשיפה תותאם לרמת התפקוד של הלומדים ולגילם ותבסס על הכרת אופי המוגבלות ורמת התפקוד, לאחר קבלת מידע מהמסגרת החינוכית וכן על מאפייני הנושא עצמו. 	<p>מידת החשיפה לנושא בגילאים השונים</p>
<ul style="list-style-type: none"> - האם התכנים מציפים קשיים מסוימים? מהם? - אלו מצבים יכולים ליצור חוסר נוחות אצל התלמידים? - האם מבנה הסיור המוצע עלול להוביל למצבים מאתגרים (הן מבחינת התוכן והן מהבחינה הטכנית) עליהם יש לתת את הדעת מראש? - מהן הדרכים המומלצות להתמודדות באם מתעוררת מצוקה כזאת או אחרת אצל התלמידים? 	<ul style="list-style-type: none"> - הדגשת היבטים חיוביים העולים מהתכנים, כגון: תקווה ואופטימיות, עזרה הדדית, יצירה ויצירתיות. - שילוב של פעילויות יצירה – לביטוי תחושות ורגשות שעולים בעקבות התכנים. - בחירת תכנים, אשר על פי שיקול הצוות החינוכי התלמידים מסוגלים להתמודד עמם. - הימנעות מ"המחשת יתר" של אירועים ומצבים ומשימוש בתמונות/ סרטים קשים לצפייה. - בזמן הסיור- יידוע והכנה לקראת הפעילות הצפויה ("כעת נכנס לחדר חשוק"). - תיווך מעברים בין חללים שונים 	<p>התמודדות עם תכנים ו/או מצבים היכולים לערער את תחושת הביטחון והוודאות</p>

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המסגרת החינוכית והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
<ul style="list-style-type: none"> - האם כל תכני הסיור מתאימים לתלמידים? - מהם הנושאים מתוך הסיור עליהם מומלץ לוותר? האם קיימות חלופות? - מהם הנושאים בהם ניתן להעמיק ולפרט, ומהם הנושאים אליהם כדאי להתייחס באופן תמציתי? 	<p style="text-align: center;">ובין הפעילויות במהלך הסיור.</p> <ul style="list-style-type: none"> - בחירת תכני הסיור בזיקה לתכנית הסיורים הרגילה לבני הגיל – במידת הצורך: הפחתת תכנים או הוספת תכנים חלופיים. - התייחסות למידת ההעמקה/הפירוט בכל אחד מתכני הסיור. 	<p style="text-align: center;">בחירת תכני הסיור</p>
<ul style="list-style-type: none"> - איזה יסוד מארגן יעזור בהבנה מיטבית של התכנים? - איזה ידע קודם יש לתלמידים אודות הנושא/ התערוכה? - על מה כדאי לשים דגש בהתאם לאופי המוגבלות ורמת התפקוד? 	<ul style="list-style-type: none"> - ארגון תכני הסיור על פי יסודות מארגנים כגון: ציר כרונולוגי/ מעגלי שייכות (יחיד, חברה, קהילה)/ סיפור מסגרת וכדומה. - ארגון תכני הסיור תוך התמקדות בדמויות/ תקופות / אירועים / אומנים/ יצירות אומנות, תגליות מובילות ומשמעותיות. - שימוש במגוון סוגות להצגת הנושא (כגון: סיפור היסטורי, סיפור אישי, יומן, מכתב, ספר זיכרונות). 	<p style="text-align: center;">ארגון תכני הסיור על פי יסוד מארגן</p>
<ul style="list-style-type: none"> - כיצד לחלק את הזמן על מנת שהקשב יהיה מיטבי? - מהו פרק הזמן שיש להקצות עבור הפסקה בין פעילויות לרבות טיפול אישי במידת הצורך? 	<ul style="list-style-type: none"> - בארגון הזמן יש להתייחס להיבטים הבאים: - קבלת הקבוצה/ התכנסות. - חלוקת הסיור ליחידות זמן מותאמות. - הקצאת זמן למעבר בין הפעילויות/ שלבי הסיור. - סיכום הסיור/הפעילות 	<p style="text-align: center;">ארגון הזמן</p>
<ul style="list-style-type: none"> - מהם התכנים שנלמדו בכתה/ גן בהקשר לנושא המוצג? - האם יש עולמות תוכן הקשורים הן לעולם התלמידים והן לנושא המוצג אליהם כדאי להתייחס? 	<ul style="list-style-type: none"> - הדרכה רב תחומית תוך התייחסות למגוון תחומי הדעת/ תחומי תוכן הקשורים לסיור (אומנויות, טבע ומדעים, היסטוריה וכדומה). - קישור לאקטואליה ולחיי היומיום. - קישור לתכנים הרלוונטיים הנלמדים בכתה/ בגן ולעולם התוכן האישי של התלמידים בתיאום עם 	<p style="text-align: center;">התייחסות למגוון תחומי תוכן הנכללים בסיור ויצירת זיקה לעולם התוכן של התלמידים</p>

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המסגרת החינוכית והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
<ul style="list-style-type: none"> - כיצד הנושא המוצג בא לידי ביטוי בחיי היומיום של התלמידים? 	<ul style="list-style-type: none"> הצוות החינוכי וכחלק מהכנת התלמידים לסיור. 	
<ul style="list-style-type: none"> - האם נעשתה למידה בכיתה/ בגן סביב ערכים העולים מנושא זה? - האם וכיצד ערכים העולים מנושא זה באים לידי ביטוי בחיי התלמידים? 	<ul style="list-style-type: none"> - יצירת זיקה וקשר בין ערכים אוניברסליים לבין הערכים המגולמים בהדרכה וקישורם לחיי היום - יום של התלמידים. 	<p style="text-align: center;">חיבור להיבטים ערכיים</p>
<ul style="list-style-type: none"> - כיצד יש לחלק את הקבוצה לתתי קבוצות? - הנחיית המסגרת החינוכית למתן ליווי פרטני לתלמידים הזקוקים לכך. 	<ul style="list-style-type: none"> - הדרכה בקבוצות קטנות. - ליווי פרטני במידת הצורך לשם למידה מיטבית של התלמידים. 	<p style="text-align: center;">ארגון הלומדים</p>
<ul style="list-style-type: none"> - באלו ערוצים מומלץ להשתמש בכדי לאפשר תקשורת מיטבית עם התלמידים? - אלו חלופות יהיו מיטביות עבור התלמידים להבעת ידע, מחשבות ורגשות? 	<ul style="list-style-type: none"> - זימון אפשרויות לשיתוף התלמידים בפעילות, להצגת ידע ולהבעת רגשות ומחשבות במגוון ערוצים: בע"פ, בכתב, בכלים אמנותיים ועוד. 	<p style="text-align: center;">שיתוף התלמידים והבעת רגשות ומחשבות</p>
<ul style="list-style-type: none"> - מה המדריכים במוזיאון צריכים לדעת ביחס לנקודות הנ"ל על מנת שההדרכה תהיה מיטבית? 	<ul style="list-style-type: none"> בניית פעילויות וחומרי הדרכה מונגשים עפ"י עקרונות פדגוגיים המותאמים להוראת תלמידים עם צרכים מיוחדים: - הטרם - למידה מקדימה של הנושא בכתה והכנה לקראת הסיור. - המחשת תהליך הלמידה – תיאור מהלך הביקור בהתייחס לזמנים, תכנים, פעילויות ומעברים. - הצגת תכנים מהמוחשי למופשט מוצג/ חפץ, דגם, תצלום, מלל כתוב ודבור. - פירוק משימות, הוראות ושאלות לתתי-שלבים. - דרגות קושי שונות של משימות, הסברים ותכנים. 	<p style="text-align: center;">פעילויות וחומרי הוראה</p>

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המסגרת החינוכית והכנה מיטבית לקראת הסיוור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיוורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
	<ul style="list-style-type: none"> - אמצעי המחשה - חפצים, תמונות/תצלומים, סמלי תקשורת תומכת וחליפית (תת"ח), סרטים, כלים אמנותיים. שימוש בתרשימי זרימה ומפות מושגים. - עזרים טכנולוגיים וסביבות מתוקשבות. - למידה רב-חושית - זימון התנסות בחמשת החושים. - שימוש במגוון סביבות למידה ברחבי המחזיאון/ מרכז המבקרים. - זימון אפשרויות בחירה במגוון מצבי למידה ופעילויות. - התאמת קצב הדיבור לקהל היעד. - פישוט לשוני - התאמת המידע כך שהתוכן יהיה ברור והמבנה הלשוני פשוט. המידע צריך להיות מועבר לפי רצף ברור ומסודר כגון סדר פעולות כרונולוגי או סיבה ותוצאה. במידת הצורך יש להשתמש במשפטים קצרים ופשוטים מבחינה תחבירית באוצר מילים יומיומי ושכיח, שימוש מועט במילים במשלב לשוני גבוה, ראשי תיבות, מילים משפות זרות, ניבים, מונחים מקצועיים. במידה ונעשה שימוש כזה יש להסביר ע"י הגדרה או הדגמה. שימוש בפעלים בצורת "הפעיל" לא "הסביל" (דני <u>כתב</u> את הספר במקום הספר <u>נכתב</u> על ידי דני). - הקראה מותאמת- הקראת סיפור או טקסט תוך תיווך להבנה ואוצר מילים במהלך ההקראה. - סמלול- ייצוג גרפי פשוט וברור של מידע. <p>למידע נוסף ולהרחבה, ניתן להיעזר בתל"מ בחנ"מ.</p>	

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

בסיוור המתרחש באופן מקוון / וירטואלי יש להתייחס לכל העקרונות הפדגוגיים הכתובים לעיל ובנוסף יש לתת את הדעת לסעיפים הבאים על מנת להעצים את חווית הלמידה מהסיוור:

- בתאום הציפיות עם צוות המסגרת החינוכית כדאי להתייחס למספר היבטים, כגון:
 - כלים טכנולוגיים העומדים לרשות התלמידים
 - מידת ההכרות של התלמידים עם האפליקציות והתוכנות השונות המשמשות ללמידה מרחוק
 - הנגשה למוגבלויות שונות
- שימוש במגוון טכנולוגיות שהמדיום המקוון מזמן, כגון:
 - סרטונים
 - כלים שיתופיים
 - אפליקציות ייעודיות
- הקפדה על האלמנטים השונים הנכללים ב"משחק מול מצלמה", כגון:
 - דיקציה
 - אינטונציה
 - תאורה
- שימוש באמצעים שונים ליצירת שותפות אקטיבית של התלמידים, כגון:
 - שימוש בטכניקות הלקוחות מעולמות המשחק והתיאטרון
 - שאילת שאלות ומתן זמן תגובה הלוקח בחשבון השהיה עקב השימוש בכלים טכנולוגיים
 - התנסות באותה פעילות בו זמנית הן בכתה והן במקום הסיוור
- גיבוש כללי שיח עם התלמידים כגון:
 - השתקת מיקרופון
 - שמירה על תור
- שיח באמצעות סמלים גרפיים/ חזותיים
- שיח באמצעות בועת דיבור צ'אט

למידע נוסף ולהרחבה ניתן להיעזר ב[למידה מקוונת לתלמידים עם צרכים מיוחדים](#), מרחב פדגוגי, משה"ח.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד